

Barth Károly, mint dogmatikus.

Ifjúsági Közlönyünk múlt számában megígértük, hogy Barth Károly munkásságával foglalkozni fogunk. Ezt a célt szolgálja jelen cikkünk, amelyben, egy pár vonással vázolni próbáljuk Barth Károly dogmatikai felfogását. Talán könnyebb volna arról írni, hogy Barth mennyire *nem csak* dogmatikus, vagy mennyire *több* mint dogmatikus, mert az a theologiai irány, amelyet ő elkezdett és különösen az ő általa végzett munkásság túlnő a dogmatikai rendszeralkotás feladatain. Rá kell mutatnunk arra, hogy ő a teológus élet minden megnyilvánulásához hozzá szól, mégpedig kényszerű szükségéből szól hozzá, mert a nevéhez fűződő theologiai revival nem fér meg a szorosabb értelemben vett dogmatika keretein belül. Barth Károly egy — sok tekintetben még eljövendő — theologiai gondolkodás nyomolvasója aki közli velünk észrevételeit, de ezeknek a közvetlen adatoknak rendszeres és módszeres feldolgozása, a mi és az utánunk következő theologus nemzedékek feladata lesz.

Bevezetésül még csak annyit, hogy nem valljuk magunkat „*barthianus*” theologusoknak mint ahogy tiltakoznunk kell a „*kálvinista theologus*” kitétel ellen is, mert ezek legjobb esetben is csak gúnynevek. Ha célunk a *barthiánizmus* propagálása volna, akkor legelső kötelességünk az lenne, hogy még ma, elkeseredett és ádáz harcot indítsunk — magunk ellen. Ezzel szemben valljuk azt, hogy munkásságunkkal az Igét akarjuk szolgálni túl minden *barthiánus* világnézeten (ha ilyen volna!) és túl minden történelmi veretű kálvinismuson. (mert ilyen van!) Ebben a munkánkban pedig szívesen szegődünk Barth Károly tanítványainak táborába, amíg szavaiból és írásaiból az Evangélium bizonyágtételét halljuk kicsendülni. Ennek a bizonyágtételnek egyik formája az ő dogmatikai munkássága és így látjuk mi Barth Károlyt, mint dogmatikust.

Az alábbiakban három pontban próbáljuk Barth Károlyt, mint dogmatikust felvázolni: mint az *Ige dogmatikusát*, mint *egyházi dogmatikust* és mint *harcos dogmatikust*.

Barth Károly az Ige dogmatikusa. Theologiai gondolkodásának középpontjában az Ige áll. Ebben az Igében, Isten *egy* kijelentésében ismerhető meg a teremtető és megváltó Isten, úgy ahogy Isten magát adja. Semmit ebben a kijelentésben kapott ismerethez hozzá nem fűzhetünk, de viszont mindent tudomásul kell vennünk ami a kijelentésben adva van. Az Igének három alakja van: a Szentírás, a verbum scriptum; a prédikáció, a verbum dictum és Jézus Krisztus, a verbum

sarcicum. A Szentírás nem az orthodoxia „papiros-pápája” amelynek minden betűjét, írásjelét Isten inspirálta, hanem az Isten *egy kijelentésének történelmi dokumentuma, amely a Szent Lélek erejével a Jézus Krisztusnak önmagáról való bizonyágtétevéje*. Nemcsak jogunk, hanem feltétlen kötelességünk is, hogy az Írást, tudományos eszközökkel kutatás tárgyává tegyük, mert csak a *megértett kijelentés* lehet Isten *bizonyágtétele*. Ez a tudományos eszközökkel való megvilágítás-feladata: az *exegézis*. Historico-grammatikai módszerrel tárja fel a szöveg értelmét és igyekszik azt nyelvtani és kortörténeti vonatkozásaiban is érthetővé tenni számunkra. Ez a *történelmi gondolkodás aktusa*. (Nachdenken; historischer Betrachtungsakt.) A második aktus, a feltárt szöveggel való *együttgondolkodás*, amikor a szövegben foglalt gondolati tartalmat igyekszem a magamévá tenni, de még mindig vonatkoztatom magamra és a saját spekuláció-armatúrámmal teszem a megértő gondolkodás segítségével vizsgálat tárgyává az előttem fekvő történelmi szöveget. (Mitdenken. Das Begreifen des biblischen Zeugnisses nach den Möglichkeiten des eigenen Denkens.) Eddig elvégzett munkámmal *szemben* állottam az Írással és igyekeztem azt minden vonatkozásában megérteni, annak történelmi helyét, idejét, mondanivalóját, de nem néztem benne a *kijelentést*. A harmadik gondolkodási aktus, az *existenciális gondolkodás*, amikor figyelmesen hallgatom, hogy mi a *velem egyidejű* Igének számomra a mondanivalója, vagyis elfogadom az Igét. (Selberdenken. Das Biblische Zeignis an meinem besonderen Ort mitreden lassen.)¹ Az exegézis azonban nem öncélú. A számomra kijelentéssé lett Igét, az igehirdetésben tovább kell adnom. Az igehirdetés azonban csak a *kijelentés-tartalomról* szólhat. Amint az Ige *bizonyágtétevéssé* lett számomra az exegézisben, úgy kell az igehirdetésnek *bizonyágtétellé* lennie a gyülekezeti közösség számára. Az exegeta eszköz, akin keresztül a halott betűkből a megelevenítő Lélek szól. Természetesen az exegeta-igehirdetőnek értelmi, érzelmi akarati funkciói beleszővődnek a bizonyágtételbe, de éppen abban kell látnunk az Isten kegyelmét, hogy az Ő kijelentése ezeken át szóljon a gyülekezethez. Egy funkciónak sincs különösebb megbízatása, vagy specialisabb szerepköre, de Isten mindeniket szabadon felhasználhatja a maga szolgálatára.

¹ Nagy Barna: A Theologiai módszer problémája az u. n. dialektika theológiában 61 sköv. l.

Láttuk az elindulást, az exegézist a legelső nyelvtani forma meghatározásától a prédikáció amenjéig. Mindezeknek elmondására azért volt szükség, hogy meglássuk mi most már itt a *dogmatika* feladata. A dogmatika, mint egyházi tudomány az exegetikai munkásság és a gyakorlati theologia feladat köre között foglal helyet. A *dogma* viszonyzó. Azt a viszonyt fejezi ki, ami a tudományos exegézis által feltárt Ige és az igehirdetés között fennáll. Ennek a viszonynak rendszeres vizsgálásával foglalkozik a dogmatika. Tehát kiindul az exegézisből és az igehirdetésbe torkollik. Állandó örökös szerepe van, hogy az *ige-hirdetés*, valóban az *Ige-hirdetése* legyen. Vizsgálat alá veszi az igehirdetés tartalmát, a ma nyelvére fordítja le a kijelentésben, az apostolok és próféták által közvetített hitigazságokat. Az egyháznak egy *Dogmája* van: Jézus Krisztus. Erről a *Dogmáról* való állandó és velünk egyidejű kijelentés az apostolok és próféták által közvetített *dogmák*. Ezeknek a dogmáknak az igehirdetésben való helyes felhasználása a *dogma*. A dogmának rendes és módszeres tudományos feldolgozása pedig a *dogmatika* feladata. Nem foglalkozhatik tehát polémiával, sem világnézetek átértékelésével, nem lehet feladata az emberi ész és isteni kijelentés szintetikus feloldása sem, de nem alkothatja tárgyát a kijelentésben megragadott emberi egzisztencia sem. A *dogmatika feladata az Igéről való „kritikai bizonyágtevés”, mely az írott Igétől a hirdetett Ige felé történik.*²

Barth Károly dogmatikai munkássága
„articulus stantes et cadentis ecclesiae” szolgálatában áll, ezért dogmatikája, *egyházi dogmatika*. Sem az őt megelőző exegézis, sem az őt követő igehirdetés nem állhat meg önmagában, hanem csak az egyház talaján; így a dogmatika is *egyházi tudomány*. Az egyház szüksége határozza meg. Az egyház létalapját a Kijelentésben bírja, de csak addig egyház, amíg ezt a kijelentést nemcsak elfogadni hanem közvetíteni is tudja. Istentől csak a kijelentés alapján szólhatnak az egyházban, mert mihely kilépek ennek talajáról, már nem Kijelentésről beszélek, hanem spekulatív metafizikáról. Isten, az egyház Istene, aki kijelentését is az egyházban, az egyháznak adta.

Ebből következik, hogy minden munkásság amit a kijelentés megkövetel magának, mint theologiai munkásság, csak az egyházon belül lehetséges. A theologusnak és a lelkipásztornak egzisztenciája csak a kijelentéssel való összefüggésben értelmezhető, tehát *egyházi egzisztencia*. Az egyház a Krisztus egyháza, mert Krisztus az egyház bűnös tagját váltotta meg. Ezért hangsúlyoznunk kell, hogy *egy egyház van: a katolikus*, egyetemes, a Krisztus egyháza. Az egyház nem népkö-

zösség. Nem lehet faji, vagy nemzeti gondolatokat ápoló vallásos társaság, mert ebben nem a Krisztus szolgálata történik, hanem szubjektív ideálokat ápolunk vallásos színekben. Az egyház nem szolgálhat a modern ember kultúréhségének kielégítésére sem, nem lehet vallásos tárgyú eszmeáramlatok, vagy spekulatív teóriák gyűjtőhelye, de nem lehet világnézeteket propagáló vagy éppen üldöző közösség sem.³ Az egyház a *communio electorum*, a kiválasztottak gyülekezete, akik csak kiválasztójukra, a Krisztusra hallgathatnak. Hiába van a legépítőbb szándékú theoria, ha nem az egyházon belül sarjad, spekuláció marad. Az egyház véd meg a *theologiai székszístól*, de ugyancsak az egyház figyelmeztet a *filozófiai optimizmustól* való védekezésre is. Maga Barth Károly is elismeri, hogy volt valaha olyan véleménye, amivel ma már nem azonosítaná magát („Nein!”), amikor ugyanis az Isten és ember közötti qualitativ differenciát, de éppen ebből kifolyó spekulatív, indirekt azonosságot a platói filozófia ideológiájával igyekezett megérteni. Ez a theológia kétségtelenül nem egyházi. De rámutat arra is, hogy mire vezet az egyháztól szekularizált gondolkodás, amikor a kierkegaardi „Einzelnern”-ben az „önmaga felett kétségbeeső egzisztencia gögjét” állapítja meg. Ez az egzisztencia végeredményben a maga erejéből vergődött fel az Isten — előtt — állás stádiumáig. A kijelentés megszólítja az „egyet”, de mindig az egyházban szólítja meg, ami azt jelenti, hogy ebben a megszólításban, az Isten *elvető* — *elválasztó kegyelmét* kell meglátnunk és arra engedelmesen fellelnünk. Ebben nemcsak a kétségbeeső minőségi különbséget szemléljük, aminek önmagában álló hangsúlyozása, alapjában véve, a *monológ-gondolkodás* kibomlását jelenti. Isten kegyelméből mi a *látható egyházban* nyerjük az Ő hívó szavát, de *csak a látható egyházban*. A humanisztikus theológiák peszsimizmusát semmisem jellemzi jobban, mint az, hogy misztikus spekulációjukkal ki akartak emelkedni a látható egyház közösségéből és a láthatatlan egyházban keresték az Istenbizonyosság tapasztalatát. Ezzel persze a humanum szféráján belül, maguk alkotta Istenbálványaik előtt hajoltak meg.

A látható egyház, *hitvalló egyház* is kell hogy legyen, mert addig él az egyház, amíg bizonyosságot tud tenni a kijelentésben kapott élő hitéről. A hitvallás, az egyház szükségfegyvere, amellyel a babonák, tévtanok, idegen hatalmasságok ellen védekezik. A hitvallásra feltétlen szüksége van az egyháznak, de csak ott és akkor, ahol erre kényszerítik. A hitvallás: test; bűnös és tökéletlen, mint maga a látható egyház. De éppen ezt a bűnös

² V. ö.: Theol. Ex. h. 9 sz. 41—42. l.

³ V. ö. Theol. Ex. h. 28 sz. 11—12.

egyházat a *coetus simul peccatorum*. — *simul iustorum*-ot váltja meg az egyház feje, a Krisztus és ennek az egyháznak kell, — ha tökéletlenül is, de állandóan hitvallást tennie Megváltójáról. Az egyház feladata az igehirdetés és a sakramentumok kiszolgáltatása. A hirdetett Ige, a keresztség és sakramentumok háromszögében helyezkedik el a keresztyén ember élete. A keresztségben Isten bevette őt az egyházba, az igehirdetésben újra és újra kérheti, újra és újra megkapja az Isten megszólító kegyelmét, az úrvacsorában pedig állandó emlékeztetőt nyer az Ő örök *válságáról*, amit csak a Krisztus *váltása* oldhat fel. Az ember lehet, sőt kell is, hogy társadalmi, politikai, egyesületeknek, kultúrrendeknek tagja legyen, de mindezek felül tudnia kell, hogy ő a *bűnös ember*, aki a maga bűnös életét csak az egyházban élheti le, mert ott találja meg életének egyetlen értelmét: a Krisztust, aki már a kereszthalálával kiválasztotta őt az egyház számára.

Még egy pár gondolatot említünk, amit röviden így foglalhatnánk össze: *Barth Károly harcos dogmatikus*. Bátran és élesen vonja meg a határt, a tiszta theológia védelmében, nemcsak a modern humanisztikus theológia és a maga felfogása között, hanem szembe helyezkedik egykori munkatársaival, az u. n. dialektikus theológusokkal is. És pedig annál élesebben, minél közelebb látja őket az Evangélium tiszta világához. Ezért ragaszkodik hangsúlyozott következetességgel az Ige theológiájához még a reformátorokkal szemben is, ha azoknál ettől eltérést, vagy homályos megfogalmazást lát.

Brunner Emil, theológiájában együtt szól az emberről és Istenről. Theológiájának témája az ész és kijelentés korrelációja. Rámutat ugyan arra, hogy az isteni kijelentés az abszolút időközötti és időfölötti esemény, amely minden humanitás krízisét jelenti, de ugyanakkor számol azzal is, hogy ez a transzsubjektív valóság az emberi értelem számára közvetlenül hozzáférhető. Az embert nemcsak radikális bűnös volta, hanem formális képességei is meghatározzák az Igével szemben. (Offenbarungsmächtigkeits, Ansprechbarkeits, Wortempfanglichkeits, Wortmächtigkeits.) A bűnös embernek csak hályog van a szemén, amit a Krisztusban nyert kijelentés eltávolíthat és így a *homályos látást, tiszta látássá teheti*. Ez a megcsonkítottságában is élő emberi képesség, theológiai gondolkodásának alapja. Ezzel ismeri meg Istent közvetlenül a teremtésben, ezzel állítja fel magának az életét meghatározó fenntartó-rendeket, ezzel magyarázza az ember kultúr és szociális tevékenységét. És ez ad lehetőséget a kritikai filozófia érvényesítésének, amellyel éles határt von a theológia és a filozófia között. (?)

Ezzel a dialektikai thomizmussal szemben

állítja Barth Károly, hogy amink van, a kijelentésből van. Az ember a bűnben vakká lett, a *kegyelem nem megtisztítja a látást, hanem látóvá tesz*. Isten teremő kegyelmét a megváltó kegyelemben tapasztalhatjuk meg. Azonban korántsem akarja azt mondani, hogy az ember számára minden lehetőség elhárított volna. Az ember még bűnösségében sem *truncus et lapis*, de viszont beletartozik a teremtet világba és ő is nyög és sóhajtozik és várja az Isten fiainak eljövetelét. Lehet, sőt szükséges az egyházi filozófia, ha „vállalja az igehirdetés kockázatát,” kielégítheti a maga kultúrigényeit, de ezeknek állandó figyelmeztetőknek kell lenniök az ő radikális bűnös voltára. Van emberi tapasztalás is, de nem mint a kegyelem megragadására szolgáló a priori emberi képesség, hanem mint a kegyelem eszköze.

Brunner, végeredményben, az emberi szekunder relációkat egy pozitív theológiai gondolkodás rendszeralkotó adottságaiként kezeli, Barth Károly pedig beszél ugyan emberről, képességekről, funkciókról, de mindig „sub specie gratiae,” mert mindez együttvéve a „szarkusz”, amit le kell vetnünk, hogy az Ige legyen minden mindenekben.

Gogarten, az Isten és ember, az én és Te találkozási viszonyáról beszél. Ennek a találkozásnak történetében értelmezi Istent és az embert is. Mint ahogy az emberről sem szólhatunk absztraktnak, hanem csak Isten viszonyában, úgy Isten is csak a velem való találkozásban kap értelmet. Végeredményben tehát az ember lesz mind Istennek, mind önmagának értelmezője. A humanum önmagából hozza ki a mértéket, amihez magát és Istent is hozzáméri, ez a mérték pedig a jelen szituációjának függvénye, a kor szellemtörténeti követelményétől függ. Eszerint a kijelentésben azt hallom meg, hogy Isten mit szól hozzám, mint az existenciájával jelenben gyökerező emberhez. A testimonium spiritus sancti externum, statikus állapot, amit az ember szellemi életének dinamikája formál a maga képére.

Ezzel szemben hangsúlyozza Barth Károly, hogy az ember és Isten egyaránt a kijelentésben ismerhető meg. Ez a kijelentés azonban nem a hozzám való viszonyában értelmezhető, hanem Isten szabad kegyelmi ténye, amely szuverén akaratával *belevon* engem a kijelentés-világába. Az ember a kijelentésben ismeri meg magát, mint bűnös embert, de Istent is, mint kegyelmes Istent. Ez az ismeret pedig semmiképpen sem nyújt lehetőséget arra, hogy a magunkhoz idomított kijelentés alapján kritikai vizsgálat alá vegyük a különböző theológiai állításokat, hanem igenis kötelez arra, az igehirdetés által erről a kijelentésben kapott Istenismeretéről bizonyosságot tegyek. Teljesen elhibázott dolog az, ha a theológia tisztán spekulatív alapokon nyugvó

polémiának eszközévé süllyed és amellet az igazi cél, az ígehírdetés szolgálata elsikkad. A barthi dogmatika pedig éppen az ígehírdetés szolgálatában áll.

Bultmann theologiai gondolkozása tisztán anthropocentrikus, mert az emberből, mint a kijelentés által meghatározott existenziából indul ki. A theologia feladatának ennek az existenciának analizését tartja. Ez azonban nem theologia, hanem filozófia vagy pszichológia. A kijelentés alapján csak Istenről beszélhetünk, amennyiben pedig az emberről szólnak, az mindig a kijelentés fényével megvilágosított ember, tehát ismét csak a kijelentésről. Nem úgy mint Bultmann, aki először a filozófia strukturájával elemzi az embert és csak azután vonatkoztatja rá a Kijelentést. A theologust nem az emberi lét önmagából folyó ontikus adottságai érdeklik, mert ezt egy szóval elintézhjük: ez a bűnös ember, hanem érdekli az az isteni kegyelem, amely még ezt a bűnös embert is kész megszólítani. Erre a kérdésünkre pedig csak Istentől nyerhetünk feleletet. Az ember magát nem a hívő existenciájában szemléli, hanem kérdése az a csoda, amely őt hívővé tette.

Ezt a rövid párhuzamot azért vontuk meg, hogy lássuk azt a következetes „logocentrikus” felfogást, amivel Barth Károly az u. n. dialektikán belül is az Ige kizárólagos szolgálatát végzi. Ugyanezzel a radikális „egoldalúsággal” von éles határvonalat a reformátorok theológiájával szemben is, ott, ahol annak kiegészítése vagy korrigálása szükségesnek látszik. Ennek kifejtése azonban már nem lehet célunk.

Összefoglalva az elmondottakat, Barth Károly dogmatikai munkássága *egyházi dogmatika*, amely minden más felfogással *ellentétben*, az *Igének*, mint Isten kijelentésének *kizárólagos szolgálat*a.

Rózsai Tivadar
IV. é. th.

Nyár.

Valami nagy ősnyugalommal
Lomhán hömpölygő meleg csendben
Áldással terhes mezők között
Egy-egy pipacs életrekelten
Hajladozik.

Piros szoknyája

Ringya lebben

a kaszás után.

S az útszéli akácfa bután,
Báva, eltikkadt megadással
Néznek a napba.

Szinte hallik a lihegése
Távolbaködlő nagy hegyeknek.

— — — — —
Szénásszekér imbolyog messze.
— Az úton szürke verebek.

Valahol egy fiatal kakas
Rekedten kukurikut próbál.

Kezében ételhordót lóbál
Az úton s ballag unatkozva
Egy kartonruhás kisgyerek.

Rőt üszkösszínű szalmakazlak
Lompos-jólakottan, terpeszkedve.

Egy barázdában sápadt izzadással,
Karókrakötött fehér lepedőben
Egy vézna asszony gyereket ringat.

Fodor József
V. é. tn.

Az én balladám.

Sírók ölén születtem,
de sorsom — im — azt akarja
valami szent révületben
vergődjek az öröm felé.

A senkik földjén éltem.
Kamaszos göggel, lázzal
azt hittem, várván reméltem,
egyszer király lesz belőlem.

Trónusom lesz majd aranyból
s királynőm, szőke, széparcú;
ezüspalotám lesz, ahol
nagy nevémet emlegetik.

És kalapomat felbokrétáztam,
piros volt a kedves színem,
mert készültem csoda-lázban
a híres élet királyának.

De ifjú erőm köddé vált,
buta gögöm elpárolgott.
Soha még ily bukott királyt
nem látott a szomorú föld.

Hajh, azóta bánom-szánom
régi legényes kedvem
és szívemben és a számon
késérű lett az élet ize.

Nem táncolok már kalodában,
nem hiszek hát vágyaimnak,
levágatom kezem, lábam,
meggyilkolom álnok kedvem